

Józef Modrzejewski-Mélèze **8 III 1930–29 I 2017**

Józef Modrzejewski-Mélèze (we francuskiej wersji nazwiska Mélèze Modrzejewski) urodził się w Lublinie 8 marca 1930. W latach 1948–1952 odbył studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego, specjalizując się pod kierunkiem prof. Rafała Taubenschlaga w papirologii prawniczej. Został zatrudniony w ówczesnym Zakładzie Papirologii i Praw Antycznych UW. W 1957 r. uzyskał na Wydziale Historycznym UW – zgodnie z ówczesną praktyką – odpowiadający doktoratowi stopień kandydata nauk. W 1958 r. wyjechał do Francji w ramach stypendium Fundacji Forda, z którego do kraju nie powrócił. Pracował w latach 1959–1972 w Centre National de la Recherche Scientifique (CNRS) w Paryżu. Naturalizował się we Francji w 1964 r.

W środowisku naukowym francuskim Józef Modrzejewski-Mélèze systematycznie pogłębiał i poszerzał swoją wiedzę. W latach 1958–1960 odbył studia i zakończył je dyplomem w École Pratique des Hautes Études (sekcja VI nauk ekonomiczno-społecznych). W latach 1963–1964 analogicznie zdobył dyplom na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Nancy w zakresie historii prawa i faktów społecznych. W 1970 r. uzyskał doktorat prawa (doctorat en droit) na Wydziale Prawa i Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Paryskiego w zakresie prawa rzymskiego i historii prawa, a w 1976 doktorat nauk humanistycznych (doctorat ès lettres et sciences humaines). Oba miały wysoką wówczas rangę „doktoratów państwowych”, odpowiadających naszej habilitacji. Równoległe z pracą badawczą we wspomnianym CNRS udzielał się w życiu uniwersyteckim, a mianowicie w latach 1966–1967 jako wykładowca (chargé d'enseignement) historii instytucji antycznych na Uniwersytecie Saary (w Saarbrücken), w latach 1967–1968 jako Gastprofessor w Instytucie Papirologii niemieckiego Uniwersytetu w Marburgu nad Lahną, w latach 1967–1976 jako wykładowca w zakresie historii instytucji

hellenistycznych, papirologii i epigrafiki prawnej na Uniwersytecie II w Paryżu, od 1972 r. jako dyrektor studiów w École Pratique des Hautes Études (sekcja IV historyczno-filozoficzna) i wreszcie w 1978 r. osiągnął stanowisko profesora historii starożytnej na najbardziej prestiżowym Uniwersytecie I (Sorbonny) w Paryżu. W 1992 r. został dyrektorem renomowanego centrum badań nad historią starożytną im. Gustawa Glotza Uniwersytetów Paryż I i Paryż IV.

Jako wybitny specjalista w zakresie historii instytucji antycznych, prawa antycznego i szeroko pojętej historii antycznej w jej społecznym i kulturalnym wymiarze, w tym także judaizmu, wyposażony w instrumentarium badawcze pozwalające mu efektywnie badać papiirusy i epigrafikę antyczną, zyskał sobie Józef Modrzejewski-Mélèze światową renomę. Został wybrany na członka zagranicznego kilku Akademii, a mianowicie w 1972 r. Heidelberskiej Akademii Nauk, w 1984 r. Akademii Ateńskiej, w 1994 r. Polskiej Akademii Umiejętności i w 1997 r. Polskiej Akademii Nauk. Wcześniej, bo w 1964 r., został członkiem Rady Administracyjnej Instytutu Prawa Rzymskiego Uniwersytetu Paryskiego (jeszcze niepodzielonego). Był jednym z założycieli Société d'Histoire du Droit grec et hellénistique (1971). Należał do kolegiów redakcyjnych najbardziej prestiżowych specjalistycznych czasopism, jak: „Revue historique de Droit français et étranger” (directeur), „Rivista internazionale di diritto romano e antico”, „Revue internationale de Droits de l'Antiquité”, „Czasopismo Prawno-Historyczne”. W 2002 r. uzyskał doktorat honoris causa Uniwersytetu w Atenach, a w 2011 r. Uniwersytet Warszawski odnowił mu uroczyscie po pięćdziesięciu latach doktorat tegoż Uniwersytetu.

W liczącym kilkaset pozycji bibliograficznych dorobku naukowym Józefa Modrzejewskiego-Mélèze wymieniam – nie tyle reprezentatywnie, co przykładowo – kilka: *Aleksander Wielki*, książka wydana w Warszawie (1958, 1961) w popularnej serii „Światowida”, tłumaczona na język hebrajski; *La règle de droit dans l'Égypte romaine* (materiały kongresu papirologicznego), New Haven–Toronto 1970; *Loi et coutume dans l'Égypte greque et romaine*, Paris 1970 (teza doktoratu państwowego); *Droit et société dans l'Égypte greque et romaine. Recherches de papyrologie et d'histoire ancienne* (Paryż 1976); *Droit impérial et traditions locales dans l'Égypte romaine*, Aldershout 1990; *Les Juifs d'Égypte. De Ramses II à Hadrien*, Paris 1991 (książka ukazała się w języku polskim, Kraków 2000, w przekładzie Joanny Olkiewicz); *Statut personnel et liens de famille dans les droits de l'Antiquité*, Aldershout 1993; *Droit et justice dans le monde greque et hellénistique* (2011).

Józef Modrzejewski-Mélèze nie zatracił nigdy więzi z Polską, choć mógł do niej fizycznie powrócić po załamaniu się systemu komunistycznego.

Był członkiem Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie, utrzymywał kontakty z uczonymi polskimi, uzyskał członkostwo dwóch polskich Akademii, został w Polsce odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Zasługi RP (2002).

Zmarł w Paryżu w wieku 87 lat i został pochowany na paryskim cmentarzu w Bagneux (arrondissement Antony).

Jerzy Wyrozumski